İslam Ceza Hukukunda Haddlerin Caydiriciliği

Nazım BÜYÜKBAŞ*

Özet

Bu çalışma cezalandırma ve caydırıcılık ilişkisini konu edinmekte, hadd cezalarının toplumu suç işlemekten caydırıp caydırmadığı problemini irdelemektedir. Çünkü bireylerin suç işlemelerinin engellenmesinde cezaların caydırıcılık özelliği önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam hukuku, caydırıcılık, ceza, hadler.

The Deterrence Of Hadds In Islamic Punishment Law

Abstract

This study examines the relations of punishment and deterrence. That article is analyzes the problem of whether hadd punishments deter the society from committing crime or not. Because the deterrence of punishments is importance for preventing the individuals from committing crime.

Key Words: Islamic law, deterrence, punishment, hadds.

---

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, nazim.buyukbas@gop.edu.tr

1. Caydırıcılık İlkesine Genel Bakış

Ceza Hukuku teorileri içerisinde cezalandırmanın caydırıcı olmasını, cezaların suç fiilini işlemekten önleyici olması ve suçluyu suçu irtikabından sonra tekrar suçu işlemekten men edici olması olarak ifade edebiliriz. Bu ilke fıkıh kitaplarında; red' (ارلدع)[1], mevâni' (ومانع)[2], nekâl (نكلا)[3], zecr (زرج)[4] ve çoğulu olan zevâcir (زواجر)[5] , mânia (مانقع)[6], inzicar (انلازجار)[7], tenkîl (تنكيل)[8] gibi kelimelerle ifade edilir. "Red'" ifadesinden maksat, men' ve zecr olup caydırmak ve önlemek anlamı kullanılmıştır[9]. "Mevâni'", cezanın suç olarak belirtilen davranışı gerçekleştirme meylinde olanları suçu işlemeden önce bu düşünceden vazgeçirecek etkide olması[10], "zevâcir" ise cezanın, daha önce suç işlemiş olanları, aynı suçu tekrar

---

[1] Muhammed Ravas Kal'acî, Hamid Sadik Kuneybî, *Mu'cemu lügâti'l-fukahâ*, Dâru'n-nefâis, s. 221; "red'" kelimesinin kullanımı için bk. Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd el-Bâbertî (ö. 786/1384), *el-İnâye ale'l-hidâye* (Fethu'l-Kadîr'le birlikte), Dâru'l-fikr, V, 426; Ebû Bekir b. Ali el-Yemenî el-Haddâdî (ö. 800/1397), *Cevheretü'niyyet-neyriyye*, el-Matbaatu'l-hayriye, II, 162; Şemseddin Ebû Abdullah et Trablusi el-Hattab (ö. 954/ 1547), *Mevâhibu'l-celîl*, Daru'l-fikr, VI, 247

[2] Kal'acî-Kuneybî, *Mu'cemu lügâti'l-fukahâ*, s. 397; "mevâni'" kelimesinin kullanımı için bk. Kemaleddin Muhammed b. Abdulvahid es-Sivasi İbnu'l-Hümam (ö. 790/861-1388/ 1457), *Fethu'l kadîr*, Dâru'l-fikr, V, s. 212; Zeynuddin b. İbrahim b. Muhammed İbn Nuceym, *Bahru'r-râik*, Daru'l kitübi'l ilmiye, V, 2; Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdulaziz İbn Abidin (ö. 1252/1836), *Reddu'l-muhtâr*, Dâru'l-fikr, IV, 3

[3] Ebu'l-Hasan Alî b. Muhammed b. Habîb el-Mâverdî (ö. 450/1058), *el-Ahkâmu's-sultâniyye,* Daru'l hadîs, I, 325.

[4] Kal'acî-Kuneybî, *Mu'cemu lügâti'l-fukahâ*, s. 231-232; "zecr" kelimesinin kullanımı için bk. Fahruddîn Osman b. Ali ez- Zeyleî (ö. 743/1343), *Tebyînü'l-hakâik alâ kenzi'd-dekâik*, Matbaatu'l-emiriye, II, 240; Bâbertî, *el-İnâye*, VII, 196; İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, V, 426.

[5] Mâverdî, *el-Ahkâmu's-sultâniyye*, I, 325; Bâbertî, el-İnâye, X, 526; İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l kadîr* V, 2 , 212, X, 526; İbn Nuceym, *Bahru'r-râik* , VIII, 544; İbn Abidin, *Reddu'l-muhtâr,* IV, 3

[6] Kal'acî - Kuneybî, *Mu'cemu lügâti'l-fukahâ*, 221-222; İbnu'l-Hümâm, *Fethulkadir*, V, 211

[7] Bâbertî, *el-İnâye* , VII, 476; İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, VII, 211, 212, 478; İbn Nuceym, *Bahru'r-râik,* V, 3; Alâeddin Ebû Bekr b. Mesûd Kâsânî (ö. 587/1191), *Bedâiu's-sanâi fi tertîbi'ş-şerâi'*, Dâru'l-kütübi'l-'ilmiyye, VII, 64; İbn Abidin, *Reddu'l-muhtâr*, V, 503

[8] Ebû Bekir b. Muhammed ed-Dimyâtî (ö. 1302/ 1884), *İânetü't-tâlibîn alâ halli elfâzi fethi'l-muîn*, Dâru'l-fikr, IV, 187

[9] Zeyleî, *Tebyîn*, III, 237; İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, V, 426

[10] İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr,* V, 212

işlemekten alıkoyması şeklinde ifade edilir[11]. Ancak, hadlerden maksadın umumun sakındırılması olduğunu belirtirken Kâsânî "zecru'l-âmme" (زجر العامة) ifadesini kullanır ve bununla genel önlemeyi kastettiği anlaşılmaktadır[12]. "Nekâl" ve "tenkil" ifadeleri de red' ve men' manalarında kullanılıp caydırıcı cezayı ifade eder[13].

Cezanın suçlu kim olursa olsun mutlaka uygulanacak olduğunun bilinmesi ve adâletin gecikmeden yerine gelmesi de caydırıcılıkta etkilidir. Nitekim Hz. Peygamber'in suça karşı mücadelede amansız olduğuna[14] ve kendi kızı bile olsa suçluya karşı cezaların infâzında kararlılığına kaynaklar dikkat çekmektedir[15].

İslâm ceza hukukunda suçluya ceza verme, onlara işkence etme, zulmetme amacı taşımaz. Sünnette işkenceyle cezalandırma, yani müsle yapma (el, ayak, burun, kulak keserek, göz oyarak işkence etme) yasaklanmıştır[16]. Sadece bir insana değil, kuduz bir köpeğe bile işkence yapma yasaklanmıştır[17].

Caydırıcılık ilkesini benimseyen hukukçulara göre insan menfaati celb ve mazarratı def etmek ister[18]. Hatta "mefsedetlerin def'i menfaatlerin

---

[11] İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr,* V, 212; İbn Nuceym, *Bahru'r-râik*, V, 3; İbn Abidîn, IV, 3; Zeyleî, *Tebyîn*, III, 163

[12] Kâsânî, *Bedâi*, VII, 60.

[13] Ebû Abdillah Fahrüddîn Râzi (ö. 606/1209), *et-Tefsîr-ül- kebîr mefâtihu'l-gayb*, Dâru ihya-i türasi'l-arab, I, 492.

[14] Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. eş-Şeybâni el-Mervezî (ö. 241 /855) , *el-Müsned*, Müessesetü'l-Kurtuba, VI, 223, hadis no: 25913; EbûAbdullah Muhammed b. İsmail el-Buhârî (ö. 256/869), *el-Câmiu's-sahîh*, Daru İbn Kesir, Hudud 11

[15] Buhârî, Hudud 12

[16] Ahmed b. Hanbel, IV, 246; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî (ö. 458/1066), *Sünen-i kübrâ*, Meclisi Daireti Marifeti'n-Nizamiye, Nuzûr 9, Siyer 72

[17] Nureddin Ali b. Ebi Bekir el-Heysemî (ö. 807/1404), *Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l- fevâid*, Dâru'l-fikr, Hudud 1

[18] Abdurrahman b. Ebi Bekr Celaleddin es-Suyûtî, (ö. 911/1505), *el-Eşbâh ve'n-nezâir*, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, 55

celbinden evladır" prensibi meşhurdur[19]. Bu yaklaşıma göre, menfaat ve zarar hesabı yapan insan, işleyeceği suçla elde edeceği menfaatin, hazzın bedeli olarak göreceği zarara göre suçu işleyecek ya da işlemekten kaçınacaktır[20]. Bu nedenle cezanın vereceği elem suçtan alınacak lezzetten fazla olmalıdır ki caydırıcı olsun. Yani cezanın etkili olması için suçluyu korkutucu bir etkisi olması gerekmektedir. Ancak suç ile ceza arasında uygunluk gözetilmiştir. Bu nedenle yalan suçu için dil kesme ya da ölüm cezası konulmamıştır[21]. Bu önleyici müeyyidelerin hepsinin aynı düzeyde olması uygun olmaz. Çünkü öldürmek, organ kesmek gibi; organ kesmek de mal telef etmek gibi değildir[22].

1. 2. Cezaların Caydırıcılığı Açısından Cezanın Aleniliği

Suç işlemeye niyet edenlerin yakalandığında mutlaka korkutucu bir cezaya muhatap olacağını bilmesi ve bu cezanın kesinlikle tatbik edileceğine inanması caydırıcılık için önemlidir. Ayrıca hadler başta olma üzere bir kısım cezaların infazının alenen yapılacağı hükmü getirilerek, aynı suçu işlemeyi düşünenler için caydırıcı olması hedeflenmiştir[23]. Çünkü hadlerin maksadı mevâni', yani tüm toplumu suçtan uzak tutmaktır[24]. Böylece suçun cezasını bilen kişi suçu işlemekten caydırılmış olur ve cezadan sonra da suçu tekrar işlemekten engellenmiş olur[25].

Yaptırımların ilanı; hukuk sisteminin ceza gerektiren davranışın sorumlularını cezalandırdığını gösterip, benzer davranışta bulunmayı

---

[19] Zeynulâbidîn b. İbrâhîm b. Nuceym (ö. 970/1562), *El-Eşbâh ve'n-nezâir alâ mezhebi Ebî Hanîfete'n-Nu'mânî*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, s. 90; Şemseddin Ebû Abdullah et Trablusi el-Hattab (ö. 954/ 1547), *Mevâhibu'l-celîl*, Dâru'l-fikr, III, 531

[20] Ebû Muhammed Izzüddin Abdülaziz b. Abdisselam es-Sülemi eş-Şafii' (ö. 660/1262), *Kavâidü'l ahkâm fî mesâlihi'l enâm* , Dâru'l-kalem, I, 19

[21] Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüb b. Sa'd ez-Zür'i ed Dımeşki-EbûAbdillah- Şemsüddin İbn Kayyim el- Cevziyye (ö. 751/1350), *İ'lâmu'l-muvakkiîn an rabbi'l-âlemîn*, II, 178-179

[22] Kutbuddin Ahmed b. Abdürrahîm b. Vecihîddin Şah Veliyyullah ed-Dihlevî (ö. 1176/1762), *Hüccetullâhi'l-bâliğa*, Daru'l-ceyl, II, 234

[23] Kâsânî, *Bedâi*, VII, 60; Zeyleî, *Tebyîn*, III, 171. İlgili âyet için bk. Nur 24/2.

[24] Kâsânî, *Bedâi*, IX, 176.

[25] İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*,V, 345

aklından geçirenler için caydırıcı olur. Devlet başkanının bu nedenle halkın ceza anında hazır olmasını emretmesi gerekir, çünkü had teşhir üzere bina olmuştur[26]. Suçun karşılığında bir cezanın olduğunu bilmek ile o şiddetli cezayı bizzat gözleriyle görmek arasında büyük fark vardır.

Ceza infâz edilirken uygun sayı ve nitelikte bir grubun hazır bulunması, cezanın hukuka uygun bir şekilde infâz edilmesinin sağlanması ve ibret alma gerekçesinin gerçekleşmesi bakımından faydalı görülmüştür[27]. Cezalandırılan kimse, suçunun iyice duyulacağından korkar. Böylece bu hazır bulunma, daha başta bu işe teşebbüs etmeme halini temin eder[28].

Cezanın aleni uygulanması aynı zamanda cezanın uygulanması esnasında hukuk dışına çıkılmasını, işkence yapılmasını ya da cezalandırmada olabilecek ihmalleri önleyecektir. Çünkü gizli infazlar işkence ve iltimas geçilmesi gibi töhmetlerle karşı karşıyadır ki bu insanların hukuka olan güvenlerini sarsar[29].

"Zinâ eden kadın ve erkekten her birine yüz celde vurun; Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dininde (hükümlerini uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun."[30] ayeti cezanın hem suçlu hem de diğerleri için caydırıcı ve ibret verici olması açısından aleniliğe işaret eder. Hukuk izin vermediği halde

---

[26] İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtar*, IV, 12

[27] Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, DİB, IV, 81

[28] Râzi, *et-Tefsir-i Kebir Mefâtihu l-Gayb*, XVI, 516

[29] Celâleddîn es-Suyûtî (ö. 911/1505) , *ed- Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsir bi'l-Me'sûr, Dâru'l-fikr*, VI, 125; Hamdi Yazır Elmalılı (ö.1361/1942), *Hak Dini Kur'ân Dili*, Azim Yayınları, V, 244-254

[30] en-Nûr 24/2

cezadan vazgeçmek ve hadleri suçlulara duyulan acıma hissiyle uygulamamak suçluya da topluma da hayır getirmeyecektir[31].

Suçlunun alenen cezalandırılması ve erdemli bir topluluk huzurunda cezanın infaz edilmesi utanma duygusunu harekete geçiren bir etken olarak da görülmektedir. Bu failin ıslahı için de etkili bir adımdır[32]. İnsan dışa karşı sosyal bir utanma duygusu taşır ki kınanmaktan ve gözden düşmekten korktuğu için suçtan uzak durur. Bu aidiyet duygusuna bağlı sosyal bir olaydır.

1. 3. Had Cezalarında Caydırıcılık İlkesi

İslam hukuku kitaplarında cezalar "**أهنا موانع قلبـ الفعل و زواجر عبهد** ; suçun işlenmesinden önce suçu işlemeye bir engel; suçun irtikâbından sonra ise, o suçun tekrar işlenmesini önleyen bir tedbirdir" şeklinde tarif edilmiştir. Özellikle hadd cezalarının suçları önlemedeki etkisi daha çok ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple bu cezaların her birinin caydırıcı yönünü ayrı ayrı ele almada fayda vardır. Cezaların caydırıcılık yönünü incelemek asıl amacımız olduğu için hadd suçu ve cezalarının sözlük ve terim anlamlarına değinmeyeceğiz.

1. 3. 1. Zinâ Cezasında Caydırıcılık

Zina suçu için İslâm hukukunda temelde iki ceza öngörülmüştür; birisi âyetle sabit olan "celde cezası", diğeri tevâtür derecesine varan bir sünnet ve sahabe icmâı ile sabit olan "recm cezası"dır.

Zinâ cezasında, özellikle âyetle sabit olan "celde" cezasında bedene verilen eza ve elem manası mevcud olup bu cezayı görenlerde önleyici ve

---

[31] Muhammed b. Ahmed el-Ensari el-Kurtûbî (ö. 671/1273), *el-Cami' li ahkâmi'l-Kur'ân*, Daru'l-kütübi'l-'ilmiyye, XII, 264

[32] Ekrem Çetintürk, "Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma", *Gazi Üniversitesi SBE.* , Ankara 2008 (Yayımlanmamış Doktora Tezi) , s. 19

sakındırıcı etki yapması sebebiyle had olduğu söylenir[33]. Çünkü had menetmek, engellemek, iki şeyin karışmasını önlemek için araya konulan sınır manalarına gelir. Zinâ edenin zinâ ederken mümin olmadığını söyleyen rivayetler de fiili kâfirlerin fiillerine benzetmek suretiyle müslümanları caydırmak amacını pekiştirir[34].

1. 3. 1. 1. Zinâ Haddi ve Genel Önleme

Zinâ, kaynaklarımızda en büyük günahlardan sayılmış ve manevi cinâyet kabul edilmiştir[35]. Zinâ cezası, gerek hükmü gerek uygulanışı ile caydırıcılık ifadesi içerir. Nitekim Mâiz'e had cezası uygulanırken Peygamberimiz, "Bu cezayı sefere çıkanların gözü arkada kalmasın, ibret-i âlem olsun diye verdim." demesi genel önleme ifâdesidir[36].

1. 3. 1. 2. Zinâ Cezasında Özel önleme

Celde cezasına çarptırılan birisi aynı acıları tekrar tadıp, aynı utancı yaşamak istemeyebilir. Alenilik ilkesi gereğince halk önünde cezasını çekenler aynı suça tekrar kalkışmayabilir. Çünkü suçlular cezalandırmanın gizli yapılmasına tahammül edebilirken onurlu bir insan insanların gözü önünde küçük düşürücü bir söze bile tahammül edememektedir. Bu da fail açısından suçun tekrarını önleyici olmaktadır[37].

1. 3. 1. 3. Recm Cezasında Caydırıcılık

Zinâ cezasında, evlilik nimetini idrak edenlerin cezasının bekârlar için öngörülen cezaya göre daha ağır olması aklın kabul edeceği bir

---

[33] Muhammed b. Abdillah Ebû Bekr İbnu'l-Arabî (ö. 543/1148), *Ahkâmu'l-kur'ân*, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, I, 461

[34] Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el- Kurtubi Ebü'l-Velid İbn Rüşd el-Hafid (ö. 595/1198) , *Bidayetül-müctehid ve nihayetül muktesid*, Matbaatü'l-istikâme, I, 98

[35] Râzî, *Tefsîr*, XXIII, 302; Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1883-1971), *Hukuku islâmiyye ve ıstılahat-ı fıkhiyye kamusu*, Bilmen Basımevi, III, 201-203

[36] Beyhakî, Hudud 3.

[37] Muhammed b. Alî eş-Şevkânî (ö. 1250/1834); *Fethu'l-kadîr el-câmi' beyne fenneyi'r-rivâye ve'd-dirâye min ilmi't-tefsir*, Dâru'l-Fikr, IV, 5; Elmalılı, *Hak Dini*, V, 543-555.

durumdur[38]. En caydırıcı olan, en az tatbik edilen, en çok tartışılan ceza hiç şüphesiz recm cezasıdır. İslâm tarihinde Kur'ân'da yer almadığı gerekçesiyle hariciler tarafından recm cezası inkar edilirken klasik İslâm hukuku literatüründe ise cumhurun bu cezanın varlığı ve müslümanlar arasında tatbiki konusunda icması vardır[39]. Recm cezasının varlığında ittifak eden ehl-i sünnet âlimleri onu had cezası olarak kabul ettikleri gibi, caydırıcılık ve ibret olma özelliğini koruması açısından kendisine ad olan taşlama şeklinde öldürme biçiminin de değiştirilemeyeceğini söylerler[40].

Süleyman Ateş[41] Hayri Kırbaşoğlu[42], Hüseyin Tekin Gökmenoğlu[43] Ahmet Keleş[44] ve Hamza Aktan[45] gibi ülkemiz akademisyenleri ise recm cezasını eleştiren makaleler kaleme almışlardır. Recmi şiddet olarak niteleyen bakış açısını Davut İltaş doğru ve kabul edilebilir bir yaklaşım olarak görmez. Aksi takdirde tüm cezaların şiddet olarak nitelendirilmesi gerekeceğini belirtir[46]. Bu bağlamda, Kur'ân'da yer alan zinâ edene yüz celde, iftirâ edene seksen celde vurulması, hırsızın elinin kesilmesi, eşkıyanın öldürülmesi veya asılması ya da el ve ayaklarının çaprazlama

---

[38] Muvaffakuddîn Ebî Muhammed Abdillâh b. Ahmed İbn Kudâme el-Makdisî, (ö. 620/1223) *el-Muğnî*, Dâru'l-fikr, X, 116.

[39] Buhari, Hudud 31, 30, Mezalim 19, Menakibu'l-Ensar 46, Megazi 21, İ'tisam 16

[40] Ebû Zekeriyya Muhyiddin Yahya Nevevî,(ö. 676/1277), *Ravdatu'tâlibîn,* Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, VII, 316.

[41] Süleyman Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, II, 127-128, 577; bk. http://www.suleyman-ates.com/index.php?option=com_content&view=article&id=823:recm-var-mi&catid=57:ekim-2013&Itemid=46

[42] M. Hayri Kırbaşoğlu, "*İslâm'a Yamanan Sanal Şiddet: Recm ve İrtidad Meselesi*" , *İslâmiyât* Dergisi, 2002, cilt: V, sy: 1 [Din ve Şiddet özel sayısı], 125-132

[43] Hüseyin Tekin Gökmenoğlu, "Kur'ân-ı Kerim'de Olmayan ve Onunla Çelişen Cezâ: Recm", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, sy: 2, 117-129

[44] Ahmet Keleş, "Hadîs İlminde İsnadın Otoritesi veya Akla Rağmen Hadîs Okuyuculuğunun Çağdaş Bir Örneği "Recm Cezâsı" Çalışmasına Eleştirel Bir Bakış", *Çukurova Üniversitesi İlâhîyat Fakültesi Dergisi*, 2004, cilt: IV, sy: 1, 41-84

[45] Hamza Aktan, "*Recm Cezâsı Örneğinde Sosyal Değişim Olgusu ve Kur'ân*", *Kutlu Doğum* 2002: Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm, 2007, sy:2, 414-426

[46] Davut İltaş, "Yadsınan Gelenek: "İslâm'a Yamanan Sanal Şiddet: Recm ve İrtidat Meselesi Yazısı Üzerine Bazı Eleştirel Mülahazalar", *Marife Dergisi*: Bilimsel Birikim, 2003, cilt: III, sy: 1, 217-228

kesilmesi gibi bedenî cezaları da medeniyete uygun bulmayıp reddetmek gerekecektir. Neticede sözü edilen cezalar istenen tesire sahip olduklarından pek az uygulanma alanı bulmuş ve bu durum caydırıcılık gayesinin gerçekleştiğine de bir delil teşkil etmiştir[47]. Recm cezasının neticesi ölüm olduğu için bu cezanın özel önleme faydası yoktur[48].

1. 3. 1. 4. Celde Cezasında Caydırıcılık

İslâm'da bedenî cezalardan olan celde cezası, insanların haysiyetine, izzeti nefsine münâfi görülebilir. Fakat Bilmen 'in ifadesiyle cezaların hepsinde bu hal mevcuttur[49]. İnsanların izzeti nefsini rencide etmemek, İslâm'da bir esastır. Peygamber kendisine gelip zina etmek istediğini söyleyen bir gence bile şahsiyetini, kişiliğini rencide edici bir harekette bulunmamıştır. Onu çirkin fiilinin kendi başına da gelebileceğine ikna edip zinadan vazgeçirmiştir[50].

Udeh bu cezanın suçluluğu itiyat haline getirmiş olan tehlikeli suçluları sindirmekte en uygun ve geçerli yol olduğunu, devletin omzuna ağır bir yük yüklememesi, mahkûmu üretim imkânından mahrum bırakmaması ve hapis cezasında olduğu gibi suçlunun ailesinin ve yakınlarının mağduriyetine neden olmaması hasebiyle daha elverişli bir ceza olduğunu belirtir. Çünkü celde cezası anında tatbik olunur ve suçlu cezanın tatbikinden sonra tamamen serbest bırakılır. İşi aksamaz ve onun cezasından ailesi sıkıntıya düşmez. Hapishanelerde mahkûmların karşılaştıkları sıhhi, ahlâkî bozukluklar, işsizlik, tembellik ve çalışmama gibi fenalıkları önlemesi de celde cezasının özelliklerindendir[51]. Celde cezasının bedene acı verici olup ıslâh etmediğini ve insan haysiyetine

---

[47] eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr,* IV, 5; Bilmen, *Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, III, 201-203.

[48] Burhaneddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi Bekir b. Abdilcelil el-Mergînânî, (ö. 593/1197), *el-Hidâye fi şerhi bidâyeti'l-mübtedî,* Dâru ihyâi't-turâsi'l-Arabî, II, 99.

[49] Bilmen, *Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, III, s.311.

[50] Ahmed b. Hüseyin Beyhakî (ö. 458/1066), *Şuabu'l-Îmân*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, IV, 362.

[51] Abdulkadir Udeh (ö. 1373/1954), *et-Teşrîu'l-cinâiyyi'l-islâmî mukârinen bi'l-kânûni'l-vad'i*, I, 690.

uygun olmadığını savunanlara da Udeh, suçluların en çok bedenlerine acı veren cezalardan korktuklarını, onların saldırılarına karşı bu korkunun kullanılması gerektiğini söyler[52].

Celde cezası uygulanacak kişi hasta ya da zayıf ise ceza tehir edilir. Zâhirîler ise bu ertelemeyi kabul etmezler[53]. Ceza suçlunun ölümüne yol açabilecekse hafifletilerek uygulanır. Örneğin Hz. Peygamber'e zina suçundan sanık aşırı derecede zayıf, yüz celde cezası uygulandığında ölme tehlikesi olan bir şahsın durumu sorulunca," *O halde ona yüz salkımlı bir hurma dalını alın ve onunla bir kere vurun*"[54] buyurmuşlardır. Yine İslâm Hukukçularının bir kısmı, iyileşmesi umulmayan hastalara celde cezası – az önceki hadiste anlatıldığı gibi - hafif şartlar altında infaz edilir, ceza ihmal edilmez[55]. Aşırı sıcakta ve soğukta da cezaların infazının ertelenmesi suçluyu korumak içindir[56].

1. 3. 1. 5. Sürgün Cezasında Caydırıcılık

Sürgünün gayelerinden biri suçu işleyenlerin toplumdan uzaklaştırılarak *(teb'îd)*-تبعيد) suçun da unutulmasına yardım etmektir. Suçlunun da hakaretlere maruz kalması önlenmiş olur. Bununla birlikte suçlunun ailesinden, işinden, çevresinden uzaklaştırılması ona elem vereceğinden bunlardan bir süre de olsa ayrı kalma düşüncesi caydırıcı bir rol oynayacaktır[57].

---

[52] Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâiyyi*, I, s. 637.

[53] Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî İbn Hazm (ö. 456/1064), *el-Muhallâ bi'l-âsâr*, Dâru'l-fikr, IV, 357.

[54] Ebû Dâvûd, Hudud, 34; İbn Mâce, Hudûd, 18.

[55] EbûSüleyman Hamd b. Muhammed el Hattabî, *Meâlimü's-sünen*, III, 336; Bilmen, *Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, III, 224; Muhammed EbûZehra (1898-1974), *el-Ukûbe*, 328-329; Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâiyy*, I, 763; II, 451

[56] İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, II, 84; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, X, 264

[57] Şükrü Selim Has, *Cezâlarda Caydırıcılık İlkesi- İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Arasında Bir Mukayese*, Laçin Yayınları, s. 103

Sürgün ya da hapis cezasının bir özelliği de suçluyu suç ortamından uzaklaştırmaktır. Suç ortaklarından veya suçun yaygın olduğu mahalden uzaklaştırılan kişi yeni bir başlangıç yapabilir[58].

1. 3. 2. Hırsızlık Suçunun Cezasında Caydırıcılık

İslâm malın korunmasını dinin temel hedeflerinden kabul etmiş ve telef olmaması için her türlü tedbiri almıştır. Bu yüzden, haksız olarak başkasının malına el uzatılmasını da kendi malını saçıp savurmayı ve israf etmeyi de yasaklamıştır.

Hırsıza verilen ceza sadece hukuk düzenini korumayı değil, aynı zamanda ilâhî emirlerin yani din ve ahlâk kurallarının yaşatılmasını da amaçlar[59]. Çünkü hırsız, dinin emrettiği ve teşvik ettiği helal yoldan kazanmayı küçümsediği gibi, helal kazanç peşinde olanların mal emniyetini tehdit etmektedir. Klasik İslâm hukuku kaynaklarında hırsızlık suçuna öngörülen el kesme, suç tam teşekkül etmemişse ta'zir gibi cezaların, toplumun mal emniyetini korumaya yönelik bir müeyyide olduğu vurgulanmıştır[60].

Dihlevî'ye göre bu kadar ağır bir cezaya duyulan ihtiyaç caydırıcılık amacı açısından suçu işleyen veya işlemeyi düşünen kimseler üzerinde oluşturacağı psikolojik yapıyla açıklanabilir. Ona göre başkasının emeğini haksızca alacak kadar nefislerinin arzularına yenik düşen bu gibi kimseler ancak bedene acı verecek bir ceza ile yola gelirler. Rasûlullah'ın (s.a.s.), kesilen elin hırsızın boynuna asılmasını emretmesi[61] suçlunun teşhir edilmesi ve diğer insanlara ibret olması içindir[62].

---

[58] Ebû'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc (ö. 261/875), *el-Câmiu's-sahîh*, Tevbe 8; Dihlevî, *Huccetullahi'l-bâliğa*, II, 506-507.

[59] Hayrettin Karaman, vd. , *Kur'ân Yolu*, II, 217

[60] Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsılî (ö. 683/1289), *el-İhtiyâr li-ta'lîlî'l-muhtâr*, Matbaatu Halebi, IV, 103

[61] Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî (ö. 303/915–916), *es-Sünenü'l-kübrâ*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Kat'us Sarik 18,21; Süleyman b. el-Eş'as b. İshâk Ebû Dâvûd es-

1. 3. 2. 1. Hırsızlık Suçunun Cezasında Genel Önleme

Hırsızlık suçunun bedenî cezası Kur'ân'da, "*Hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah'tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin. Allah izzet ve hikmet sahibidir*"[63] mealindeki âyette açıkça belirlendiği, Hz. Peygamber'in ve sahabenin uygulaması da bu yönde olduğu için klasik dönem İslâm hukukçuları ceza için gerekli şartlar hiçbir şüphe bulunmadan mevcud olursa hırsızlık suçunu işleyenlerin sağ elinin bilekten kesilmesi gerektiği konusunda ittifak etmiştir[64].

Muhammed Sabûnî'ye göre ferdin menfaatini ön plana çıkaranlar toplumun menfaatini suçlu lehine görmezden gelmektedirler. Bu durumda hapishaneler dolup taşmasına rağmen yine de mal ve can emniyeti sağlanamadığı görülmektedir. Bunun nedeni cezaların caydırıcı olmaktan çıkmasıdır[65]. "*Eğer inanmış insanlarsanız, Allah, bir daha buna benzer tutumu tekrarlamaktan sizi sakındırıp uyarır.*"[66] ayetinde Allah, tekrar suç olan fiillere dönmememiz için âhirette azabı hak etmekle beraber dünyada da had cezalarıyla sakındırdığını buyurur[67]. Abdülkadir Ûdeh, bugünkü kanunlarda hırsızlık suçu için genelde hapis cezasının benimsenmesine şöyle bir eleştiride bulunur: "Hapis cezası genellikle bütün suçlarda, özelliklede hırsızlık suçunda, suçla mücadelede basit ve yetersiz kalmaktadır. Hapis cezası, hırsızın ruhunda suçtan vazgeçme hissi vermemektedir, sadece kısa bir süre ara vermesini sağlamaktadır. Hapisten çıkınca hırsız aynı güçle o suçu tekrar işleyebilmektedir. Oysa el

---

Sicıstânî (ö. 275/888), *es-Sünen* , Hudûd 21; EbûAbdullah Muhammed b. Yezid İbn Mâce el-Kazvinî(ö. 273/886), *Sünen* , Daru'l-fikr, Hudud 23

[62] Dihlevî, *Hüccetullah*, II, s.252

[63] el-Mâide 5/38

[64] İbn Kudâme, *el- Muğni*, VIII, 240

[65] Muhammed Ali es-Sabûnî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I, 557.

[66] en-Nûr, 24/ 17.

[67] Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessas (ö. 370/980), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Daru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, V, 163; Şemsü'l-Eimme Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-Serahsî (ö. 483 / 1090), *Kitâbu'l-Mebsût*, Darulmarife, IX, 167.

kesme cezası ile hırsız, suçta kullanabileceği gücün önemli bir kısmını yitirmiş olacaktır..."[68]

Hapis cezalarının suçları önlemede ve suçluları ıslah konusunda yeterli etkiyi göstermediği de bir gerçektir. Ayhan Önder "...kabul etmek gerekir ki, bugünün hürriyeti bağlayıcı cezaları hükümlüyü ıslah etmek şöyle dursun suça itici nitelikler kazanmasını hazırlamaktadır"[69] sözleriyle bu hakikati ortaya koymaktadır. Vehbe Zuhaylî'ye göre de suç oranlarının her geçen gün artıp yükselmesinin sebebi, suçu kökten kazıyan yahut varlığını oldukça azaltan etkin, önleyici cezaların bulunmayışıdır. Buna karşılık Zuhaylî'ye göre İslâm ceza hukukunun uygulandığı ülkeler ise, dünyada can ve mal güvenliğinin yaygınlık kazanması açısından gayet açık bir örnektir. Bu ülkeler iddia edildiği gibi elleri, ayakları kesilmiş insanlarla dolup taşmaz. Aksine bu ülkelerde cezaların uygulanması hemen hemen nadiren görülen bir olaydır. Çünkü bütün şartları gerçekleşmedikçe hiç bir had uygulanmaz. Milyonlarca insanın yaşadığı bir ülkede bir, iki hırsızın elinden fazlası da kesilmez. Hırsızda ve çalınan şeyde, çalınan yerde ve niteliğinde belirli şartlar gerçekleşmemişse el kesme cezası uygulanmaz.[70]

İslâm'daki hadler vahşet olarak sunulup toplu bir kıyım ve işkence yapılıyor imajı çizilirken, suçluların şiddet ve zulmünden ortaya çıkan vahşetin, mağdurların ömür boyu yaşayacakları acıların suçludan yana olarak görmemezlikten gelinmesi doğru değildir[71].

Hz. Peygamber'in suçun kamuoyuna mal olması, suçlunun itirafında veya mağdurun şikâyetinde ısrar etmesi gibi hallerde son çare olarak hadlerin uygulanmasına yöneldiği bilinmektedir. İslâm'ın ilk dönemlerinden itibaren yöneticilerin bu cezayı uygulamada genelde

---

[68] Ûdeh, *et-Teşrîu'l-cinâi*, 653
[69] Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Dersleri*, s. 573
[70] Vehbe Zuhaylî, *et-Tefsirü'l-münir*, Dâru'l-fikri'l-muassır, III, 456
[71] Sabûnî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, I, 557

ihtiyatlı hatta isteksiz davrandıkları görülür. İslâm hukukunda cezalandırma özde güzel (liaynihî hasen) bir ameliye kapsamında görülmemiş, sağladığı genel ve özel önleme; bireysel ve toplumsal maslahatlar bakımından yani netice itibariyle liğayrihî hasen olarak kabul edilmiştir[72].

Daha önce ifade edildiği gibi hırsızın elinin kesildikten sonra boynuna asılıp teşhir edilmesi de peygamberden gelen bir sünnet olarak genel önleme ile açıklanır[73].

1. 3. 2. 2. Hırsızlık Suçunun Cezasında Özel Önleme

Hırsızlık suçu ile ilgili ayette "*işlediklerine karşılık bir ceza*" [74] ibaresi, hırsızlık için verilen cezanın suçun karşılığı olduğunu ve suç ile ceza arasında uyum bulunduğunu ifâde eder. Ceza işlenen fiile karşı hak edilmiş bir karşılıktır.[75] "*Allah'tan ibret olmak üzere'* ibaresi ise cezanın başkalarına caydırıcı bir ibret olması özelliğiyle alakalıdır[76]. Ayette geçen "*Nekâl*" kelimesinin mânası hakkında müfessirler şu açıklamayı yapmıştır: "Nekâl, insanları benzeri bir günahı işlemekten meneden ağır bir cezadır. Bu kelimenin kökü menetmek ve alıkoymak manasındadır."[77] Sabûnî de nekâl kelimesi hakkında "Nekâl, caydırıcı, şiddetli ceza demektir. Caydırıcı ve önleyici olmadıkça her cezaya nekâl denmez." demektedir.[78] Ebû Zehre de tefsirinde hırsızın cezasının işlediği suça denk olduğunu ve nekalin de hırsızı bu suçtan engelleyerek tekrarından alıkoymak ve suçu tekrar irtikabtan alıkoymak için ellerine geçirilmiş bir bağ olarak ifâde

---

[72] Sabri Erturhan, "Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları", *C.Ü. İlâhîyat Fakültesi Dergisi*, XIII/1 - 2009, 43-77, 75

[73] EbûAbdullah Şemseddin Muhammed b. Müflih b. Muhammed İbn Müflih el- Makdisi (ö. 763/ 1362), *el-Furû'*, Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye, XI, 212; *el-Mubdi' fi şerhi'l-mukni'*, el-Mektebetü'l-İslami, IX, 390

[74] el-Mâide, 5/38

[75] Cessas, *Ahkamu'l-Kuran*, IV, 83

[76] Râzi, *Tefsir*, III, 104

[77] Râzî, *Tefsir*, III, 104. I, 462

[78] Muhammed Sabûnî, *Safvetü't-tefasir*, Dâru's-sabûnî, I, 36

eder.[79] Kâdî İyaz da az bir zem'in, "nekâl" (ibret olan ceza) diye nitelendirilemeyeceğini ne zaman zem büyük, çok ve meşhur olursa, o zaman bu vasfı alacağını, hırsızlık yapan kimse hakkında, bu cezanın, o kimseyi hor ve hakir kılacak şekilde tatbik edilmesi anlamını taşıdığını vurgular. "Allah gücü daha üstündür, cezalandırması da çok şiddetlidir"[80] ayetindeki "nekâl" kelimesi de caydırıcılık manasınadır ve "Biz bu kavmin başına gelenleri, başkalarını aynı günaha düşmekten alıkoyacak bir ceza kıldık. Biz, kulların yararına olarak ceza veririz. Bu sebeble bizim cezalandırmamız, bir günahtan alıkoyma ve va'z-û nasihattir." anlamı verilir[81].

İbn Teymiyye de hırsızlık kesin olarak tesbit edildikten ya da suçlunun itirafı ile sabit olduktan sonra cezanın ertelenmesinin, hadd cezası yerine hapis cezası veya tazminat ile ya da başka bir ceza ile yetinilmesinin caiz olmadığını, aksine önemli vakitlerde (caydırıcılık özelliğini artırması için) ve başka zamanlarda derhal haddin uygulanması gerektiğini söyler. "Hadler de cihad gibi bir ibadettir" der ve el kesmenin daha öncesinde işlenmiş olan hırsızlık suçuna adil bir karşılık olan cezanın, gelecekte de bu suçun işlenmesinden hırsızların ve toplumun alıkonulmasını sağlayan bir ibret / tenkil olduğunu söyler[82].

1. 3. 3. Yol Kesme Suçunun Cezasında Caydırıcılık

Hırabe/Yol kesme suçunun cezası Kur'an'da "*Allah ve Peygambere karşı harp eden ve yeryüzünde fesad çıkaranların cezası öldürülmek, asılmak, çaprazvari el ve ayakları kesilmek yahut da (bulundukları yerden) sürülmektir*"[83] şeklinde anlatılmaktadır.

---

[79] Muhammed Ebû Zehra (ö. 1394/ 1974), *Zehretüt'tefasir,* Dâru'l-fikru'l-arabi, I, 168

[80] en-Nisâ, 4/ 84

[81] Râzî, *Tefsir*, III,104

[82] Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî ibni Teymiyye, (ö. 728/1328) *Dekaiku't-tefsir*, Müssesetu ulûmu'l-Kur'ân, II, 45

[83] Mâide, 5/ 33

Yol kesme suçunun zararı ve dolayısıyla cezası büyük olduğundan bu suça *"büyük hırsızlık"* da denilmektedir. Caydırıcılık ilkesi yol kesme cezasında da açıkça görülür; suçun mağdur veya mağdurlara verdiği zarar arttıkça cezasının da artması, yol kesme esnasında adam öldürülürse maktulün velilerinin sulh olup affetmesine bakılmaksızın, kâtilin öldürülmesi bunu gösterir. [84]

1. 3. 3. 1. Yol Kesme Suçunun Cezasında Genel Önleme

Caydırıcılık ilkesi yol kesme cezâsında da açıkça görülür; suç arttıkça cezâsının da artması, yani,yol kesme esnasında adam öldürülürse maktulün velilerinin sulh olup affetmesine bakılmaksızın, kâtilin öldürülmesi bunu gösterir[85]. Ceza infaz edildikten sonra suçlunun bedeninin halkın görebileceği bir yerde bir süre asılı şekilde bırakılmasının diğer insanların ibret alması için teşhir amacıyla uygulandığı nakledilir[86]. Bir kısım hukukçular "Yol kesiciler diri olarak asıldıktan sonra teşhir etmek için karınları ölünceye kadar bir mızrakla yarılır" şeklindeki cezaya itiraz olarak, öldürmekle caydırmanın manasının ortaya çıktığını, Hz. Peygamber'den asma cezası nakledilmediğini ve Hz. Peygamber'in "kuduz bir köpek bile olsa işkence etmekten, organlarını kesmekten sakının"[87] hadîsinin olduğunu nakleder ancak ilk ceza şeklinin daha isabetli ve en caydırıcı ceza olduğunu ifâde eder[88].

Bazı hukukçular da asma cezasının öldürmeden önce olmasının azap verici olduğunu, öldürme ile caydırıcılığın gerçekleştirildiğini,[89] öldürdükten sonra asılmasının diğerlerini caydırmak amacı taşıdığını ve

---

[84] Mevsılî, *el-İhtiyar*, IV, 115
[85] Mevsılî, *el-İhtiyar*, IV, 115
[86] Merginânî, *el-Hidâye*, II, 133
[87] Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed et-Taberânî (ö. 360/971), *el-Mu'cemul-Kebîr*, I, 97
[88] Abdülgani b. Tâlib el-Meydânî el-Guneymî ed-Dımaşki (ö. 1298/1881), *El Lübab fi şerhi'l kitâb*, Mektebetü'l ilmiye, III, 212
[89] İbn Kudâme, *el-Muğnî*, X, 299

suçlunun asılı kalması için bir süre tayin edilmediğini, caydırıcılık gerçekleşene kadar asılı kalması gerektiğini söyler[90].

Yol kesme suçu otoriteye karşı koyma niteliğindedir ve otoriteye açıkça cephe alma anlamını taşımaktadır. Yol kesmede adam öldürme, insanların mallarını zorla alma, nâmûslara saldırı meydana gelebilmektedir. Bu gibi nedenlerden dolayı Ebû Zehre, bu suçun cezasının had cezaları içinde en ağır olanı olduğunu belirtir[91].

Suçlunun ölümüyle sonlanan cezalar özel önleme kapsamına alınamazken el ve ayakları çapraz kesme veya sürgün etme şeklinde infaz edilen cezalar suçlunun suçu tekrar işlemesini önleme hususunda caydırıcı olacaktır[92].

1. 3. 4. Zinâ İftirâsı Suçunun Cezasında Caydırıcılık

Namusa/İffete iftira cezasında üç ayrı hüküm konması (celde, şahitliğinin kabul edilmemesi ve fasıklıkla itham edilme) bu suçun büyüklüğüne işaret edip caydırma etkisini artırmaktadır[93]. Böyle bir suçu işleyen kimsenin celde cezası yanında şahitliğinin kabul edilmemesi onun toplumda güvenilmez bir insan olarak sabıkalı olmasına neden olacağı için, insanlar böyle bir suçu işlemeden önce defalarca düşünmek zorunda kalacaklardır. Kazf cezası iftirâya maruz kalan kişiden utancı uzaklaştırmak için caydırıcı olarak konulmuş bir cezadır[94].

---

[90] İbn Kudâme, *el-Muğnî*, X, 299; Şemsuddin Muhammed b. Abdillah ez-Zerkeşî (ö. 794/1392), *Şerhu'z-Zerkeşî ala muhtasari'l-Hırakî fi'l-fıkh alâ mezhebi imam Ahmed b. Hanbel* (Thk. Abdullah b. Abdurrahman b. Abdullah el-Cebrin), Mektebetu'l-Ubeykan, VI, 369

[91] Ebû Zehra, Muhammed (ö. 1394/ 1974), *el-Ukûbe fi'l-Fıkhı'l-İslâmî*, Darul-Fikr, s. 76

[92] İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kuran*, II, 200

[93] İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kuran*, III, 345

[94] İbnü'l-Arabî, *Ahkamu'l-Kuran,* III, 341; Serahsî, *Mebsût*, XXX, 164; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, X, 216

1. 3. 4. 1. Zinâ İftirâsı Suçunun Cezasında Genel Önleme

İftira, toplumda kötülüklere yol açacağından, toplumda ahlâk dışı bir havanın yayılmasına sebep olur. İslâm bu kapının kapalı kalmasını amaçlar. İslâm gerekli şahidi olmadan suçlamada bulunmayı yasaklar ve gördüğünü ulu orta yaymayı günah sayar. Yeterli kanıttan yoksun olarak işlenmiş bir fiili suç olarak mahkemeye intikal ettirmenin hukuk açısından önemi yoktur. Çünkü hukuk kanıtlarla hareket eder. Delilden yoksun şikâyet, toplumda insanların rastgele rencide edilmelerine, toplumda güvensizliğe yol açacağı ve suçlu üretmekten başka faydası olamayacağı açıktır. Bunu önlemek için İslâm söz konusu olan iffetse, iffete iftira edene ağır ceza öngörmüştür. Durum böyle olunca böyle bir iddiada bulunacak kimse ya iddiasını hukukun istediği şartlarda ispat edecek ya da o sır kendisiyle ölünceye kadar sır olarak kalacaktır. Suç yeterli delil olmadan görevlilerin önüne getirilecek olursa, o zaman da görevliler etkin bir şey yapamayacaklardır. Sonuçta dedikodu yayıldığıyla kalacak, mesele kötülüğün yayılmasına vasıta olacak ve toplumun kirli ögesi yüreklendirilecektir[95].

1. 3. 4. 2. Zinâ İftirası Suçunun Cezasında Özel Önleme

Toplum önünde alenen uygulanacak ceza, göz önünde böyle bir muameleye uğramanın manevi acısı, şahitliğinin kabul edilmemesi, şahit kabul edilmeyerek yok sayılması, fasık durumuna düşme, iftirâ suçunu işleyen birini tekrar bu suçu işlemekten caydırmaya yetecek hususlardır. Zinâ iftirâsı atan kişinin şahitliğinin kabul edilmemesinin de celdenin bedenine acı vermesi gibi kalbine acı veren bir ceza olduğu, şahitliğinin reddedilmesinin suçun kendisiyle meydana geldiği mahalde uygulanan

[95] Ebû'l-Âlâ el-Mevdûdî (ö. 1378/1979), *Tefhimu'l-Kur'ân*, İnsan yayınları, III, 410-430; İzzet Derveze (ö. 1383/1984), *et-Tefsîru'l-hadîs*, Dâru ihyai kutubi'l-arabiyye, VI, 318.

haddi tamamlayıcı bir ceza olduğu ve bunda sakındırma manasının bulunduğu açıktır[96].

Zina iftirasında bulunan kimsenin suçu sabit olduğunda öngörülen üç ceza (celde, şahitliğinin kabul edilmemesi ve fasık sayılması) da özel önleme ile yakından alakalıdır. İffetli bir kadın veya erkeğe zinâ isnadında bulunup bunu dört şahitle ispatlayamayan kimseye toplum önünde alenen uygulanacak seksen celde cezasının[97] caydırıcı bir unsur olduğunda şüphe yoktur. Cezanın fiziki boyutundan çok psikolojik boyutunun önemli olduğu, yani toplum önünde böyle bir muameleye uğramanın manevi acısının daha büyük olacağı görülmektedir[98]. İftirâya maruz kalan kişi manen acı çektiği gibi iftirâ atan da hem bedenen hem de manen acı çekerek cezalandırılır. İftiraya uğrayan küçük düşürüldüğü gibi bu ceza ile kendisi de toplum önünde iftirasının cezası olarak yalancılığının ilan edilmesi ve celde cezası almakla küçük düşürülmüş olur.

Zina iftirasında bulunan kişiye ilave olarak verilen şahitliğinin geçersiz kılınması cezası, başkasının itibarını yalan sözlerle zedelemenin bir karşılığı olarak algılanmalıdır. Çünkü iftirâ, ihbardır, şahitlik de ihbardır. Sözüne güvenilmez biri olarak damgalanmak ve adâlet işlerinde şahit kabul edilmeyerek yok sayılmak iftirâ atacak kişilerde caydırıcı bir rol oynar. Bu durumda müfteri işlediği günahın türünden bir ceza olarak cezalandırılmış olmaktadır[99].

Masum birine iftira atan kişinin fasık olduğunun bildirilmesi, Müslümanın elinden, dilinden insanların emin olduğu kimse[100] olması

---

[96] Serahsî, *Mebsût*, XVI, 127.

[97] Nûr 24/23. Ayrıca konuyla ilgili hadisler için bk. Buhârî, Vesâyâ 23; Hudûd 44; Müslim, İman 145; Ebû Dâvûd, Vesâyâ 10; Nesâî, Vesâyâ 12.

[98] Şükrü Selim Has, *Cezâlarda Caydırıcılık İlkesi,* s. 119.

[99] Dihlevî, *Hüccetullah*, II, 512-513

[100] Buhari, İman, 9; Müslim, İman, 14; Ebû Davud, Cihad, 2

ilkesine dikkati çeker. Müslüman, kanıttan yoksun olarak böyle bir suç işlediğinde; güvenilmez, sahtekâr ve fasıklıkla nitelendirileceğini önceden bilirse böyle bir suçu işlemekten psikolojik olarak sakınacaktır.

1. 3. 5. İçki İçme Suçunun Cezasında Caydırıcılık

Kur'ân-ı Kerim ve Hadislerde suçların birçoğu hakkında dünyevi cezalar yanında uhrevî cezalardan da söz edilmesi ahiret inancı güçlü olan pek çok kişiyi suç işlemekten vazgeçirir. Ancak âhiret korkusu ve inancı zayıf kimseleri suçtan vazgeçirmek için etkili bir ceza sistemi ortaya koyarak onun caydırıcılığından da yararlanmaktadır. Suçlardan caydırmak için ahiretteki cezalar ayrıntılı olarak belirtilerek caydırıcılık arttırılır[101]. İrin ve kan, insanlarca sıvı maddeler arasında en iğrenç, çirkin ve tiksinti verici şeylerdir. Dünyada içki içenlerin ahirette bunları içeceği belirtilmesiyle cezanın tiksindirici olması da caydırıcı bir etki yapacaktır[102].

1. 3. 5. 1. İçki İçme Suçunun Cezasında Genel Önleme

Hz. Ömer'in halifeliğinin sonlarına kadar sarhoşa kırk celde vurulduğu ancak insanlar içki içmek ve fesâd çıkarmakta ileri gittikleri zaman, bu sayının caydırmak amacıyla Hz. Ömer zamanında seksen celdeye çıkarıldığı rivayet edilir[103].

1. 3. 5. 2. İçki İçme Suçunun Cezası ve Özel Önleme

İçki haddine psikolojik açıdan yaklaşanlara göre celde ile ruhi ve bedeni acı birleşmiş olur. İçki içen gerçeklerin verdiği işkenceden sahte bir mutluluğa kaçmak ister. Celde cezası ise onu kaçtığına geri çevirir. Gerçeklerin verdiği işkenceye bir de cezanın verdiği azabı ekler[104]. Sarhoşa uygulanacak celde cezasının, kendisinden sarhoşluk halinin kalktığı

---

101 Buhârî, Eşribe 1; Müslim, Eşribe, 73; Ebû Dâvud, Eşribe 5, (3679); Nesâi, Eşribe 22, 46, 49,

102 Dihlevî,*Hüccetullah*, II, 520-52.

103 Buhârî, Hudûd 4. Ayrıca bk. Ebü'l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî (ö. 385/995), *es- Sünen*, III, 157; Celâluddin es- Suyûtî, *Tarihu'l-Hulefâ*, s. 128

104 Dihlevî, *Hüccetullah*, II, 520-521; Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi*, I, 649

zamana kadar ertelenmesi cezanın mahkûm üzerindeki caydırıcı etkisini sağlamaya yönelik olduğu şeklinde açıklanabilir[105].

1. 3. 6. İrtidat Suçunun Cezası ve Caydırıcılık İlkesi

İslam hukukçuları, İslâm dininden çıkan kimseye karşı güçlü ve caydırıcı bir cezanın bulunması gerektiğini; aksi takdirde dine saygısızlık kapısı açılacağını ifade ederler ve Müslüman olmayanların İslâm'a yapacakları hakaretlere karşı caydırıcı bir ceza olarak ölümden bahsetmektedirler[106].

1. 3. 6. 1. İrtidat Suçunun Cezasında Genel Önleme

Mürtedin cezası tevbe etmediği takdirde ölümdür[107]. Hanefîlere göre irtidad eden kadın öldürülmez, fakat İslâm'a dönmesi için zorlanır[108]. Kadın mürtedin öldürülmeme sebebi Hanefîlere göre Hz. Peygamber'in savaşta kadınların öldürülmemesini emrettiği hadîsidir[109]. İrtidat eden çocuk da kadın gibidir. Ancak mirastan mahrum edilir. Fakat kadın Müslümanlara karşı savaşan orduya ister fikir ve görüşleri ile isterse bizzat savaşarak destek verirse tıpkı erkekler gibi öldürülebilir[110]. Çünkü ceza ehliyeti açısından erkek ve kadın birdir. Mürtedin dine bağlı olan tasarrufları kabul edilmez. Mesela kestiği yenmez, Müslüman biriyle mevcut olan evliliği son bulur, velayet hakkı tanınmaz[111].

---

105 İbn Kudâme, *el-Kâfî*, IV, 237

106 Dihlevî,*Hüccetullah*, II, 245

107 Muhammed b. İdris eş- Şâfiî, (ö. 204/ 819), *el-Ümm*, Dâru'l-marife, IV, 215-216; Ebû İshak İbrahim b. Ali eş-Şirâzî (ö. 476/1083), *el-Mühezzeb fî fıkhi 'l-imam eş-Şâfiî*, II, 221-222; Serahsî, *Mebsût*, X, 99-100; İbn Kudâme, *el-Muğni*, VIII, 123

108 Zeyleî, *Tebyîn*, III, 285

109 Ebû Dâvud, Cihad, 121

110 Serahsî, *Mebsût*, X, 98; Kâsânî, *Bedâi*, VII, 385; İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* VI, 71-72.

111 Şâfiî, *Ümm*, VI, 155; İbn Kudâme, *Muğni*, X, 83;İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, IV, 82-83.

1. 3. 6. 2. İrtidat Cezasında Özel Önleme

Mürtedin malının müsâdere edilmesi, dine bağlı olan tasarruflarının iptali, kestiğinin yenmemesi, Müslüman biriyle mevcut olan evliliğinin son bulması, velayet hakkı tanınmaması[112] ve bu gibi kısıtlamalar özel önleme kapsamında değerlendirilebilir.

1.3. 6. 3. Öldürme Cezasında Caydırıcılık

Bugün devletlerin çoğu kendi sosyal düzenini ona karşı çıkan, yıkmayı yahut zayıflatmaya çalışanlara karşı uyguladığı en ağır cezalarla korur. Onların ölüm cezası İslâm hukukunun İslâm nizamını korumak için koyduğu cezanın aynıdır[113]. Hukukçular, irtidat olayını din ve düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirmeyip İslâm toplumunun maslahatını koruma adına sosyal ve siyasi ve manevi bir ceza olarak görür[114].

1. 3. 6. 4. Müsâdere Cezası ve Caydırıcılık

İrtidadın ikinci cezası mürdetin malının müsâderesidir. Çoğunluğun görüşü; müsâderenin mürtedin bütün malına şâmil olacağı noktasındadır. Hanefî mezhebiyle Hanbelî mezhebinden bazı fakihlerin desteklediği görüş ise; mürtedin irtidat ettikten sonra kazanmış olduğu malının müsâdere edilebileceği noktasındadır. İrtidat etmeden önce kazanmış olduğu malı ise müslüman olan vârislerinin hakkıdır. İmam Ahmed'in irtidat ardından kazanılan mal konusunda, mürtedin müslüman vârisleri varsa müsâdere yapılamayacağına dair rivayeti meşhurdur[115].

---

[112] Şâfiî, *Ümm*, VI, 155; İbn Kudâme, *Muğni*, X, 83; İbnu'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, IV, 82-83
[113] Udeh, *et-Teşriul'cinai*, II, 237
[114] Bilmen, *Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, IV, 13-15
[115] İbn Kudâme, *Muğni*, VII, 274

1. 3. 7. Devlete İsyan Cezasında (Bağy) Caydırıcılık

Devlet başkanına karşı başkaldırma suçunun cezası[116] hakkında Dihlevî, caydırıcı ceza ilkesini iktidar hırsıyla yapılan kan dökme ve darbe hareketlerini önleme olarak açıklar.[117].

1. 3. 7. 1. Devlete İsyan Suçunun Cezası (Bağy) ve Genel Önleme

İslâm hukukçuları isyan suçunun oluşması ve buna verilecek ceza konusunda, "*Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını bulup barıştırın. İçlerinden biri ötekine saldırırsa Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer vazgeçerse artık aralarını adâletle düzeltin*"[118] âyetine, Hz. Ali'nin Cemel Vak'ası'nda, ayrıca Muâviye ve Hâricîler'le olan savaşlarındaki uygulamalara dayanmaktadırlar[119].

İsyancıların savaş esnasında öldürülebilecekleri kabul edilmekle birlikte bu durum halin icabından kaynaklanan bir zarûrettir. Esasında asilerin savaş esnasında öldürülebilmelerini ceza olarak nitelemek de güçtür. Savaş esnasında isyancı silah atsa ve tevbe ettim dese onlara artık ilişilmez. Çünkü onlarla savaşmaktan maksad tevbe etmelerini sağlamaktır[120].

İsyan suçunun cezası asileri ortadan kaldırıp toplumu tehditten kurtarmaktır. İsyancıların meşru olan devlet otoritesini sarsması ve hükümlerin uygulanmasını yok etmeye çalışması, emniyet ortamını bozması kanların dökülmesine, malların gasp edilmesine yol açar.

Meşru olan bir İslâm devletine başkaldırma dinin emirlerine karşı da bir isyan özelliği taşır[121]. Meşru olan devlet yönetimi İslâm hükümlerini

---

[116] el-Hucurât 49/9; Beyhakî, *Sünen*, VIII, 144
[117] Dihlevî, *Hüccetullah*, II, 256
[118] el-Hucurât 49/9
[119] Müslim, Zekat 49; Ebû Dâvud, Sünnet 31
[120] Serahsî, *Mebsût*, III, 253
[121] Şemsüddîn Muhammed Arafa ed-Düsûkî (ö. 1230/1815), *Hâşiyetü'd-Düsûkî ale'ş-şerh'l-kebîr*, Dâru'l-fikr, II, 1021

yerine getirmekle mükellef olduğundan bu isyan, dinin dünya ve âhiret hususundaki uygulamalarına başkaldırıdır. Bu nedenledir ki meşru devlete isyan edenlerin barışa yanaşmazlarsa öldürülmeleri emredilmiştir[122].

1. 3. 7. 2. Devlete İsyan Suçunun Cezası ve Özel Önleme

Ebu'l-Meâlî (616/1219), isyancıların cesedlerinin yıkanmaması ve cenaze namazının kılınmamasının ukubet ve başkalarını sakındırma olduğunu, asılan kişinin darağacında bekletilmesinin de ukûbet ve diğerlerini sakındırma olduğunu belirtir[123]. "Onlar saldırmadan onlara saldırılmaz." denmişse de eğer, onların saldırmalarının beklenmesi sebebiyle şerlerinin defedilmesi, yani engellenmesi zorlaşacaksa ve bir mekanda toplanıp ordu hazırlığına girişirlerse; bu sefer savaşa devlet tarafından başlanır. Bu Hanefî mezhebinin görüşüdür[124]. Kendi hallerine bırakılırlarsa, kuvvetlenir ve müslümanlara eziyet etme, beldelerini ele geçirme imkânı bulurlar. Ancak İmam Şâfiî, Müslümanların isyan girişimine geçmeden önce savaşa devlet tarafından başlanılarak öldürülmesini doğru bulmaz[125].

Mevsılî *el-İhtiyar*'da "Bâğîlerin koparılan başlarının teşhiri mekruhtur. Ancak bu hareket onları tahkir için yapılıyorsa, bunun bir sakıncası yoktur."[126] derken İbn Hümam'ın "eğer bununla adâlet ehli olan toplumun kalbi itminan bulacak ve asilerin kuvveti dağılacaksa

---

[122] el-Hucurât, 49/9

[123] Burhaneddin Mahmud b. Ahmed Ebû'l-Meâlî (ö. 616/1219), *el-Muhîtu'l-burhânî*, Dâru'l-kütübü'l-ilmiyye, V, 427, II, 167

[124] Nizāmüddin el-Belhî ve Heyet, *el-Fetevāyi Hindiyye fi mezhebi'l-imami'l-A'zam Ebî Hanîfe*, II, 284

[125] Şeyhîzâde Dâmad Abdurrahman b. Muhammed El-Hanefî (ö. 1078/ 1667-68), *Mecmau'l-enhur fi şerhi multeka'l-ebhur* Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye, II, 515

[126] el- Mavsılî, *el-İhtiyar*, IV, 117

yapılabilir."[127] demesi de isyan planında olanları caydırma amaçlı bir hüküm olarak değerlendirilir.

Asilere karşı savaşırken ölen şehid kabul edilirken, asilerden ölenlerin cenaze namazının Hanefîlere göre kılınmaması[128] da manen caydırıcı bir unsurdur. Nitekim el-Kasani, "Nehrevan da öldürülen haricileri Hz. Ali yıkatmamış ve cenaze namazlarını kıldırmamıştır. Kendisine "onlar kâfir midir?" diye soranlara "hayır, onlar bize isyan etmiş din kardeşlerimizdir" demiştir. Onun gusl ve cenaze namazını terk etmesine orda bulunan ashabdan bir grup da itiraz etmemiştir. Bu davranışları asilerin ihanetlerine karşılık olması ve onların dışındakileri de asiler safına katılmaktan alıkoymak –zecr amaçlıdır." der[129].

1. 4. Değerlendirme

Cezalandırmanın caydırıcılık özelliği İslam hukukçularınca iki yönlü ele alınmıştır; birincisi günümüzde "Genel Önleyicilik" olarak ifade edebileceğimiz "Mevâni'" ilkesidir. İnsanlara işlenen kötülüklerin neticesinde uğrayacakları cezaların kötü neticesi gösterilerek daha suç işlenmeden ceza toplum vicdanına tesir eder. Böylece cezalandırma, suç işleme eğiliminde olacaklara bir caydırma unsuru, topluma da güvence ve kanunun yürürlükte olduğunu hatırlatma olmaktadır. Caydırıcılıktan amaç toplumda suçun ortaya çıkmasından sonra suçluları yakalayıp ağır cezalar verme, suçluluk duygusuna kapılmalarını sağlamak değildir. Amaç; suçun sonucu uğranacak cezanın sonuçlarını, cezaların alenen uygulanması yoluyla gösterip suçun hiç işlenmemesi ya da en aza indirilmesidir. Bu sayede toplumda bir suç bilinci oluşturulup, suç işlenmemesi sağlanır.

---

[127] İbn Nuceym, *Bahru'r-Râik*, V, 153
[128] Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi*, I, 312; Şeyhî Zâde Dâmad, *Mecmeu'l-enhur*, II, 515
[129] Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi*, I, 312

İkinci olarak cezalandırmanın caydırıcı özelliğinin bir diğer yönü "Özel Önleme" olarak adlandırılabilecek "Zevacir" ilkesidir. Bundan kastedilen; suçu işleyenlerin cezalandırılıp suçluluk duygusunu tatmaları ve tevbe edip o fiili bir daha işlememelerini sağlamaktır. Suçlunun cezasının alenen verilmesinin bir amacı da suçluya utanma duygusunu tattırıp pişman olmasını ve aynı utancı bir daha yaşamama isteğini yani tevbe etmesini sağlamaktır. Toplum önünde utanç yaşayan bu kişi, toplum tarafından tekrar kabul görebilmek için kurallara uymakta daha dikkatli olacaktır. Bunun karşılığını günümüzde şartlı salıverme ve gözetim altında tutma uygulamalarında görmek mümkündür. Şartlı salıverilen kişi en ufak bir suç olayına bile karışmamaktadır ki cezası ağırlaşarak kendine geri dönmesin.

Suç işlemiş kişilere verilmiş cezalar caydırıcı olmalıdır ki suça meyilli insanlar onları taklit etmekten çekinsinler. Cezanın kendisinin ağırlığının yanında suçlu yaftasını taşıyacağını düşünmek bile insanın suçtan uzak durmasına etki edecek psikolojik bir unsurdur. İşlediği suçtan dolayı etkili bir ceza ile cezalandırılan kişi aynı cezayı yaşamamak için suçtan vazgeçecektir. En azından caydırıcı cezalar toplumda suç oranını azaltacaktır. Elbette böyle bir etkinin oluşması için cezanın uygulanması kadar suçlunun emniyet güçleri tarafından yakalanacağını ve halkın yapılan fiile sessiz kalmayacağını da düşünmesi gerekir.

Kaynaklar

Ahmed b. Hanbel (ö. 241 /855) *el-Müsned*, Müessesetü'l-Kurtuba, Kahire ts

Aktan Hamza, "Recm Cezâsı Örneğinde Sosyal Değişim Olgusu ve Kur'ân", Kutlu Doğum 2002: Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm, 2007

Ateş Süleyman, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul 1982-1998

el-Bâbertî, Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd (ö. 786/1384), *el-İnâye ale'l-Hidâye* (Fethu'l-Kadîr'le birlikte), Dâru'l-fikr, Beyrut, ts

el-Beyhakî Ahmed b. Hüseyin (ö. 458/1066), *Sünen-i Kübrâ*, Meclisi daireti marifeti'n-nizamiye, Haydarabad 1344 h.

Şuâbu'l-Îmân, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1410 h.

Bilmen, Ömer Nasuhi (ö. 1883-1971), *Hukuku İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu,* Bilmen Basımevi, İstanbul 1967.

el- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/869), *el-Câmiu's-sahîh*, Daru İbn Kesir, Beyrut 1987.

el-Cessas, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî (ö. 370/980), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Daru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut 1985

Çetintürk Ekrem, "Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma", Gazi Üniversitesi SBE. , Ankara 2008 (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Damad, Şeyhîzâde Abdurrahman b. Muhammed El-Hanefî (ö. 1078/ 1667-68), *Mecmau'l-enhur fi şerhu multeka'l-ebhur* , Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye , Beyrut 1998.

ed-Dârekutnî, Ali b. Ömer (ö. 385/995), *es- Sünen*, Medine-i Münevvere, 1966

ed-Derveze İzzet (ö. 1404/1984), *et-Tefsîru'l-hadîs*, Dâru ihyai kutubi'l-Arabiyye, Kahire 1383 h.

ed-Dihlevî, Şâh Veliyyullâh (ö. 1176/1762), *Hüccetullâhi'l-bâliğa*, Daru'l-cîl, Beyrut 2005

ed-Dimyâtî Ebû Bekir b. Muhammed (ö. 1310/1890), *İânetü't-tâlibîn alâ halli elfâzi fethi'l-muîn*, Dâru'l-fikr, Beyrut 1997

ed-Düsûkî Şemsüddîn Muhammed Arafa (ö. 1230/1815), *Hâşiyetü'd-Düsûkî ale'ş-şerh'l-kebîr,*Dâru'l-fikr.

Ebû Dâvûd es-Sicıstânî, Süleyman b. el-Eş'as b. İshâk (ö. 275/888), *es-Sünen*, Beyrut 1409/1988

Ebû'l-Meâlî Burhaneddin Mahmud b. Ahmed (ö. 616/1219), *el-Muhîtu'l-burhânî*, Dâru'l-kütübü'l-ilmiyye, Beyrut 2004 m.

Ebû Zehre, Muhammed (1898-1974), *el-Cerîme,* Dâru'l-fikri'l-Arabî, Kahire 1976

el-Ukûbe fi'l-fıkhı'l-islâmî, Darul-fikr, Kahire ts.

Zehretüt'tefâsir, Dâru'l-fikru'l-Arabi, Kahire ts.

Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Azim yayınları, İstanbul ts.

el-Ensârî , Zekeriya b. Muhammed b. Ahmed b. Zekeriya (ö.926/1520) *Ğâyetü'l-vusûl fî şerhi lubbi'l-usûl*, Dâru'l-kütübi'l-Arabiyyeti'l-kübrâ, Mısır ts

Erturhan Sabri, "Suçla Mücadelenin Fıkhî Esasları", *C.Ü. İlâhîyat Fakültesi Dergisi*, XIII/1 - 2009, 43-77

Gökmenoğlu Hüseyin Tekin, "Kur'ân-ı Kerim'de Olmayan ve Onunla Çelişen Cezâ: Recm", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2003, sy: 2, s. 117-129

el-Haddâdî Ebu Bekir b. Ali el-Yemenî (ö.800/1397), *Cevheretü'niyyet-neyriyye (Şerhu muhtasarü'l- Kudûrî)* , el-Matbaatu'l-hayriye, Kahire 1322

Has Şükrü Selim, *Cezâlarda Caydırıcılık İlkesi- İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Arasında Bir Mukayese*, Laçin yayınları, Kayseri 2007

el-Hattab Şemseddin Ebû Abdullah et Trablusi (ö. 954/ 1547), *Mevâhibu'l-celîl*, Dâru'l fikr, Beyrut 1992

el-Hattabî, Ebu Süleyman Hamd b. Muhammed (ö. 388/998), *Meâlimü's-sünen*, Beyrut 1981

el-Heysemî, Nureddin Ali b. Ebi Bekir (ö. 807/1405), *Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l- fevâid*, Dârul fikr, Beyrut 1412 h.,

İbnu'l-Arabî, Muhammed b. Abdillah Ebu Bekir (ö. 543/1148), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Dâru'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut 2003

İbn Abdisselâm, İzz (ö. 660/1262), *Kavâidü'l ahkâm fî mesâlihi'l enâm, Dâru'l-kalem, Şam ts*

İbn Abidin, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdulaziz (ö. 1252/1836), *Reddu'l-muhtâr*, Dâru'l-fikr, Beyrut 1992

İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî el-Kurtubî (ö. 456/1064) , *el-Muhallâ bi'l-âsâr,* Dâru'l-fikr, Beyrut ts.

İbn Kayyim, Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüb b. Sa'd Şemsüddin (ö. 751/1350), *İ'lâmu'l-muvakkiîn an Rabbi'l-âlemîn,* Beyrut 1418/1998

İbn Kudâme el-Makdisî, Muvaffakuddîn Ebî Muhammed Abdillâh b. Ahmed, (ö. 620/1223), *el-Mugnî fî şerhi muhtasari'l-Hirakî*, Dâru'l-fikr, Beyrut 1984

İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (ö. 273/886), *Sünen*, Daru'l-fikr, Beyrut ts

İbn Müflih el Makdisî, Muhammed (ö. 763/1362), *el-Furû'*, Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye, Beyrut 1418 h.

İbn Nuceym, Zeynuddin b. İbrahim b. Muhammed (ö. 970/1563), *Bahru'r-râik şerh-i kenzi'd-dekâik*, Daru'l-kütübi'l-ilmiye, Beyrut 1997

el-Eşbâh ve'n-nezâir alâ mezhebi Ebî Hanîfete'n-Nu'mânî, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye

İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm (ö. 728/1328), *Dekaiku't-tefsir*, Müssesetu ulûmu'l-Kur'ân, Şam 1404 h.

İbn Hümam Kemaleddin Muhammed b. Abdulvahid es-Sivasi (ö. 861/1457), *Fethu'l Kadîr*, Dâru'l fikr, Beyrut ts

İltaş Davut, "Yadsınan Gelenek: "İslâm'a Yamanan Sanal Şiddet: Recm ve İrtidat Meselesi Yazısı Üzerine Bazı Eleştirel Mülahazalar", Marife: Bilimsel Birikim, 2003, cilt: III, sy: 1, s. 217-228

Kal'acî, Muhammed Ravas, Hamid Sadik Kuneybî, *Mu'cemu lügâti'l-fukahâ*, Dâru'n-nefâis, Beyrut 1988

Karaman, Hayrettin, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, DİB, Ankara 2006

el-Kâsânî Alâeddin Ebu Bekr b. Mesûd (ö. 587/1191), *Bedâiu's-sanâi fî tertîbi'ş-şerâi'*, Dâru'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut 1986.

Keleş Ahmet, "Hadîs İlminde İsnadın Otoritesi veya Akla Rağmen Hadîs Okuyuculuğunun Çağdaş Bir Örneği "Recm Cezâsı" Çalışmasına Eleştirel Bir Bakış", *Çukurova Üniversitesi İlâhîyat Fakültesi Dergisi*, 2004, cilt: IV, sy: 1, s. 41-84

Kırbaşoğlu M. Hayri, "*İslâm'a Yamanan Sanal Şiddet: Recm ve İrtidad Meselesi*." , İslâmiyât, 2002, cilt: V, sy: 1 [Din ve Şiddet özel sayısı], s. 125-132

el-Kurtûbî, Muhammed b. Ahmed el-Ensari (ö. 671/1273), *el-Cami' li ahkâmi'l-Kur'ân*, Daru'l-kütübi'l-'ilmiyye, Beyrut 1988

el-Mâverdî Ebu'l-Hasan Alî b. Muhammed b. Habîb (ö. 450/1058), *el-Ahkâmu's- sultâniyye*, Daru'l-hadîs, Kahire ts.

el-Mergînânî, Burhaneddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi Bekir b. Abdilcelil (ö. 593/1197), *el-Hidâye fi şerhi bidâyeti'l-mübtedî*, Dâru ihyâi't-turâsi'l-arabî, Beyrut ts.

el-Mevdûdî, Ebû'l-Âlâ (ö. 1903-1979), *Tefhimu'l Kur'ân*, İnsan yayınları, İstanbul 1986

el- Mevsılî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd (ö. 683/1289), *El-İhtiyar li-ta'lîlî'l-muhtâr*, Matbaatu Halebi, Kahire 1937

el-Meydânî Abdülgani b. Tâlib (ö. 1298/1881), *El Lübab fi şerhi'l kitâb*, Mektebetü'l ilmiye, Beyrut 1400

Müslim b. el-Haccâc, Ebû'l-Huseyn(ö. 261/875), *el-Câmiu's-sahîh*, Kahire, 1375 h.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (ö. 303/915–916), *es-Sünenü'l-kübrâ*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1991

el-Nevevî, Ebû Zekeriyya Muhyiddin Yahya (ö. 676/1277), *Ravdatu'Tâlibîn*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, ts

Önder, Ayhan, *Ceza Hukuku Dersleri*, İst. l992

er-Râzi, Ebû Abdillah Fahrüddîn (ö. 606/1209), *Tefsîr-i kebîr mefâtihu'l-gayb*, Dâru ihya-i türasi'l-Arab, Beyrut 1999

es-Serahsî, Şemsü'l-Eimme Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl (ö. 483/1090), *Kitâbu'l-mebsût*, Darulmarife, Beyrut 1414 h.
es-Sabûnî, Muhammed Ali, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Kuveyt 1972
Safvetü't-Tefasir, Dâru's-Sabûnî, Kahire 1997
es-Suyûtî, Celaleddin Abdurrahman (ö. 911/1505), *el-Eşbâh ve'n-nezâir*, Dârul kütübil-ilmiyye, Beyrut 1990
ed- Dürrü'l-mensûr fi't-tefsir bi'l-me'sûr, Dâru'l-fikr, Beyrut 1993
eş-Şâfiî, Muhammed b. İdris (ö. 204/ 819), *el-Ümm*, Dâru'l-marife, Beyrut 1990
eş-Şirâzî Ebû İshak İbrahim b. Ali (ö. 476/1083), *el-Mühezzeb fî fıkhi'i- İmâmi'ş-Şâfii'*, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, Mısır ts
Şevkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali el-Havlani (ö. 1250/1834), *Fethu'l-Kadîr el-Câmi' beyne fenneyi'r-rivâye ve'd-dirâye min ilmi't-tefsir*, Dâru'l-fikr, Beyrut ts
Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (360/971), *el-Mu'cemul-kebîr*, Mektebetu'l-ulûm ve'l-hikem, Musul 1983.
Udeh Abdulkadir (ö.1373/1974), *et-Teşrîu'l-cinâiyyi'l-İslâmî mukârinen bi'l-kânûni'l-vad'i*, Kahire ts
ez-Zerkeşî, Şemsuddin Muhammed b. Abdillah(ö. 772/1370), *Şerhu'z- Zerkeşî ala muhtasari'l-Hırakî fi'l-fıkh alâ mezhebi'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, Mektebetu'l-ubeykan, Riyad 1410 h.
ez-Zeyleî, Fahruddîn Osman b. Ali (ö. 743/1343), *Tebyînü'l-hakâik alâ kenzi'd-dekâik*, Matbaatu'l-emiriye, Bulak Kahire 1313
ez-Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsirü'l-Münir*, Dâru'l-fikri'l-muassır, Dimaşk 1418 h.